

חינוך לחיים

פרשת בשלח

לאחר שבנ"י יצאו ממצרים ציווה הקב"ה על משה רבנו: דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים. התורה ממשיכה 'ויעשו כן' ומסביר רש"י להגיד שבחן ששמעו בקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו. אנו צריכים לברוח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם.

הרי לנו שבנ"י היו חזקים באמונתם בה' ובמשה עבדו. הם לא חששו להתקרב לעבר המצרים ששעבדו אותם ורדו בהם במשך 210 שנים. הם לא אמרו איך נתקרב אל רודפנו, אנו צריכים לברוח, אלא שמעו רק לקול משה.

ברם כשממשיכים לקרוא את הפס' הבאים, נוכחים לדעת שבעת שבנ"י ראו את המצרים מתקרבים, הם נתקפו הלם וחרדה. הבעתה שתקפה את בנ"י הייתה כה גדולה עד שהם פנו למשה והשיעו באוזנין טענות קשות ונוראות. טענות שהיה בהן כביכול ערעור על עצם הגאולה. 'המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים ועוד טענות קשות.

הבה נעמוד ונתאר לעצמנו כיצד היה משה אמור להגיב לנוכח הטענות הקשות והמתריסות שבקעו מפיהם של בנ"י. הרי על פניו הוא היה אמור להתייאש מהעם כפוי הטובה שאינו מכיר בניסי הגאולה. הרי הם ראו את עשר המכות שלוו במאות ניסים ומופתים גלויים, הרי הם ראו את מצרים מתמוטטת בעוד הם יושבים בשלווה בבתיהם. כיצד הם שבים ומפקפקים בכוחו של הקב"ה??

בעיני רוחינו נראה שמשה רבנו היה אמור לעמוד ולומר בתסכול 'ריבנו של עולם, כיצד מסוגלים בנ"י להוציא מפיהם כאלו מילים? וכי באמת היה להם כל כך טוב במצרים? היכן היא הכרת הטוב שלהם כלפי הקב"ה שהוציאם מעבדות לחרות? כלום באמת הם רוצים לחזור אל הארץ הטמאה?

אולם במקום זה פנה משה רבנו לעם ישראל בטון מרגיע ואמר להם את הדברים הבאים: 'אל תראו התייצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם

בהנהגתו של משה מונח יסוד חינוכי עצום. שיכול להנחות אותנו בחינוך ילדינו. משה רבינו הכיר היטב בנפש צאן מרעיתו וידע לזהות ולהעצים את התכונות הסמויות שבאופיים של בנ"י. משה ידע שעם ישראל ניהן בתעצומות נפש כבירות הוא זכר כיצד בנ"י קשרו את אלוהי מצרים לכרעי מיטותיהם, בצעד הפגנתי ומתגרה שנועד להראות למצרים שאליהם הוא בסך הכל חלוש וחסר אונים. אליל שקר שאינו יכול להושיע את עצמו וק' לא אותם. היה זה אקט מחאתי מסוכן שיכול היה לכאורה להמיט שואה על בנ"י ולהוביל את המצרים להענישם ביד קשה ואכזרית. אולם בנ"י לא חששו ולא נבהלו. הם גילו עוז ותעצומות ויצאו חוצץ נגד המצרים ואליהם כדי לקיים את מצוות הק בשלמות.

משה רבנו ידע שלבנ"י יש תעצומות נפש והם מסוגלים להתמודד עם הלם קרב שתקף אותם כשראו את המצרים קרבים אליהם. וידע משה שמושרשת בתוכם האמונה בהקב"ה וממש לא רוצים לחזור למצרים. אלא מה, היה להם רגע של נפילה... רגע קשה שבו התכונות האמיתיות שלהם לוטו בערפל. רגע שבו היכולות שלהם לא הצליחו לצאת מהכוח אל הפועל. הלחץ בו היו נתונים הוא שגרם להם לפלוט מילים שאינם משקפות את מהותם האמיתית.

משה רבינו כמחנך אמיתי, לא ביקר את בנ"י אלא עודד אותם והעצים את החוזקות שלהם. 'אל תיראו התייצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם' במילים אלו המריץ משה את בנ"י להפגין את עמוד השגרה היציב והאיתן שלהם. במילים אלו הוא רמז להם כי הוא יודע שיש להם את היכולות להתמודד עם אתגרים ואיומים.

ואכן מילות העידוד של משה נשאו פרי והזכירו לבנ"י את הכוחות האדרים שגנוזים בהם. מילות העידוד עוררו את הפונטציאל של בנ"י וגרמו להם לאזור אומץ להתחזק ולומר 'אין לנו אלא דברי בן עמרם'

במאורע זה מנחילה לנו התורה לקח חינוכי עצום. לפעמים נראה שהילד אינו מצליח להתייצב על הדרך הנכונה. כל מה שעשינו וכל מה שדיברנו אינו מצליח לגרום לו לממש את עצמו ולחנך את היכולות שגנוזות בו. אך במקום לבקר אותו ולהתלונן עליו, עלינו להזכיר לו שוב ושוב את המעלות שלו. להצביע על נקודות החזקות שלו ולפתח אותן. למצוא את התחומים בהם הוא הצליח ולהעצים אותם. כך ע' עידוד, הערכה והעצמה נחנך את הילד לרתום את היכולות שלו, לחצות משוכות ולקצור הצלחות.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

ט"ו בשבט

ר' ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל מספר בספרו שהיה בטבריה על שפת כנרת, וראה שורה של עצים רבי ענפים ועלים פרושים למרחב, אשר כמעט מכל ענף, כאלו גולשים אשכולות – אשכולות של ענפים כלפי מטה, כשהם חודרים אל האדמה שמתחתם כשורשים. והסבירו לו יודעי דבר שדרך השורשים נושם האילן, דרכם שואב האילן את מה שמזינה אותו הקרקע שמתחתיו. ואז שאל ומניין שואבים השורשים האלו את כח צמיחתם? והשיבו לו מן האילן...

הפלא ופלא!!! – הבנים באים מן האבות ובמה נאחזים האבות? בבנים!!! כל צמח בעצם כן הוא – האילן מצמיח פירותיו, ובתוך הפרי מתבשל הזרע אשר מתוכו יעלה אילן חדש. אבל באותם עצים האילן מצמיח "שורש" שממנו ינק אותו אילן עצמו.

זוהי המחשה בעצם לדברי המדרש "אמר ר' סיימון: מצינו שקב"ה עושה חסד עם האחרונים בזכות הראשונים. ומניין שהקב"ה עושה עם הראשונים בזכות האחרונים? ונח מצא חן בעיני ה'. באיזו זכות? בזכות תולדותיו".

זהו המהלך: האב מצמיח את בנו, וכשזכה – הבנים גם מצמיחים את אביהם!!
"כי האדם עץ השדה" – דרך צמיחת האילן היא משורשי החודרים אל מעמקי האדמה, בבקשם מקור יניקה של מים המחיים את העץ, שורשים אלו אינם נראים לאדם, אך אם אנו רואים עץ עמוס פירות, ברור הדבר ששורשיו איתנים.

כן הוא האדם, כל אשר נראה במעשיו החיצוניים, שהם ראויים ונאים. מעיד הדבר על שורשים עמוקים ועל תכונות נאות העוברות מאב לבן, כמובן שאין ערוך לאותה עבודה עצמית הנעשית ע"י האדם אבל תכונות וכוחות נפשיים מקורם בדורות עברו.

הניסיונות בהם נתנסה אברהם אבינו ועמד בהם – נקבעו והשרישו בלב האומה את הכוחות והיכולות העצומות שהפיק אברהם אבינו מעצמו. כל נסיון שעבר ניטע בנו. יהודי היכול לקום ולעזוב ארץ מולדת, בית אבות חם ואוהב ולעלות ארצה, עושה זאת מכח המעלה שזכה בה אבי האומה אברהם, שקיים את הציווי ועזב הכל מאחוריו וכד' וכד'.

צדקה ממני" דוד אמר "הודו לה' כי טוב". דניאל אמר "לך אלהא אבהתי מהודא ומשבח אנא". רחל תפסה פלך שתיקה ועמדו כל בניה בעלי מסטירין (כח הסתרה ושתיקה) בנימין - ישפה - יש פה. יודע במכירתו של יוסף ואינו מגיד. שאול – "ואת הדבר המלוכה לא הגיד" אסתר – "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה".

כי הפרי דומה לעץ – התולדות דומות לאבות. לאה אמרה "הפעם אודה" בלשון עתיד, והעבירה לדורות כח ההודיה כפי שרואים אצל יהודה, דוד המלך, ודניאל צאצאיה. כמו כן אצל רחל ראינו אומנות השתיקה בעניין הסימנים וכח זה הועבר לגדולי זרעה בנימין, שאול שמסתיר שהומלך למלך, וכך אסתר משבט בנימין שתפסה שתיקה. אכן, בזכות אבותינו נקבל את כוחנו הלאה, ומהם גם נלמד להעניק באחריות משמעות לכל צעד והחלטה בחיים. כך ימצאו גם הדורות הבאים את אותו עץ נטוע ונותן פרי, שהזין את העם היהודי מימות עולם ועד היום.

בגמ' תענית ה מביאה המשל הידוע לאדם שהיה הולך במדבר ומצא אילן... ואמר אילן אילן, במה אברכך? פירותיך מתוקים, צלך נאה, אמת המים עוברת דרכך. אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך. המשל הנפלא הזה נאמר ע"י ר' יצחק כאשר רצה לברך את ר' נחמן שזכה ללמוד ממנו תורה. אם נביט במשל נראה דבר מעניין – אותו אילן מבורך בכל טוב, צילו נאה, אמת המים עוברת תחתיו ואף פירותיו מתוקים, ואם זאת אין בטחון שהנטיעות שיצאו מאותו אילן ידמו לו. כי כלל בטבע הוא, גם אם זורעים מספר זרעים מפרי אחד, הצמחים שיצמחו לא יהיו העתקים מדויקים של הפרי. וכמו בעולם הטבע כן בעולם הרוח, כאשר אדם מחנך את ילדיו, הוא יודע איך להתחיל, הוא אף יודע אילו מסרים ואילו ערכים הוא רוצה להעניק להם אך אין בטחון בתוצאות!! ולכן צריך הרבה סיעתא דשמיא וברכה מרובה כדי להצליח. גם ר' נחמן שיש לו את כל הנתונים הבסיסים להצלחה, תורה, עושר ובנים זקוק הוא לברכה זו.

אכן אין ערובה להצלחת החינוך אך בעצם העשייה וההשתדלות מחויב כל אחד מאתנו. עצם הנטיעה מבטאת יותר מכל את הנכונות של האדם לעשות למען העתיד, למען הזולת. שכן כאש האדם עוסק בנטיעות הוא אינו דואג לעכשיו אלא מבטו לעתיד הדורות הבאים. כל עשייה חיובית שאנו עושים עם עצמנו, בביתנו, עם ילדינו היא כבחינת נטיעות. כל מילה טובה, הבעת כבוד, הערכה וחיבה, יש שנראה את תוצאותיה מיידית ויש שרק בעוד שנים, אך עם רצון טוב, עשייה מבורכת וכמובן לימוד שהוא מביא לידיעה או אז ברכתו של ר' יצחק שיהיו צאצאי מעיין כמותך - מתממשת.

מוסר השכל נוסף ניתן ללמוד מהדימויים בהם בחר ר' נחמן להשתמש. פירותיו של האילן הם הצאצאים. המים המשקים אלו מימי התורה. אילן ללא מים כמובן שאינו נותן פרי, אם האילן עומד סמוך למים הוא מרווה בהם את צמאונו או אז צילו נאה ופירותיו מתוקים. אפשר רק לברך אותו שכל הנטיעות שנוטעים ממנו יהיו כמותו. אך אם המים אינם, במה נברך את האילן???

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com